

SOCIO

Sociální psychologie
PhDr. Lenka Emrová, Ph.D.
5. přednáška

ČLOVĚK JE TVOR SPOLEČENSKÝ

Vymezení předmětu SP

- ▶ Hraniční disciplína
- ▶ Kořeny ve starověku a středověku
- ▶ Bouřlivý vývoj ovlivněný vývojem ve světě
- ▶ Převezena z Evropy do USA
- ▶ Pojem sociální psychologie se objevuje poprvé u J.M. Baldwina v roce 1897
- ▶ 1897 N. Triplett publikuje výsledky svého 1. sociálně psychologického laboratorního experimentu, který zkoumá vliv přítomnosti druhých na výkon jedince
- ▶ Vznik 1908 vydáním učebnic sociální psychologie (Mc Dougall a Ross)

Předmět SP

Sociální psychologie je empirická věda, která se zabývá studiem psychologické stránky mezilidských (sociálních) interakcí. Předmětem sociální psychologie je studium zákonitostí, projevujících se v následujících formách sociálních interakcí:

- ▶ **jedinec-jedinec** (dyadická interakce - například rodič dítě, nadřízený - podřízený, muž - žena),
- ▶ **jedinec-malá skupina** (interakce v malých skupinách - např. rodina, třídní kolektiv, pracovní skupina, tým),
- ▶ **malá skupina-malá skupina** (vztahy mezi jednotlivým týmy v organizaci).

Sociální psychologie zkoumá, jak navzájem na sebe působí, jak se ovlivňují, podmiňují.

SOCIALIZACE

SOCIÁLNÍ
PERCEPCE

SOCIÁLNÍ
KOMUNIKACE

SOCIÁLNÍ
INTERAKCE

Socializace jedince

- ▶ Základní kategorie sociální psychologie
- ▶ Je **ontogenetický proces** postupného vrůstání jedince do života společnosti
- ▶ Jedinec se postupně z biologické bytosti stává bytostí sociální prostřednictvím sociálního učení (nápodoba, sociální zpevňování, identifikace)
- ▶ **Celoživotní proces** osvojování si poznatků, zvyků, postojů, norem, kultury atd.... (dle Junga převážně do 30 let)
- ▶ Není pasivní, ale **aktivním** přebíráním zkušeností

Primární
Sekundární
Terciární

Akce - interakce

Výzkumy novorozenců ukazují, že dítě se aktivně vztahuje ke světu již od narození (nejsou nepopsanou tabulí)

Bonding - vztah matka - dítě po porodu

Děti preferují sociální podněty - obličej před věcmi, živé obličej před maskou, hovořící a pohybující se rodiče před rodiči, kteří nehybně a tiše sedí.

<http://www.youtube.com/watch?v=apzXGEbZht0&feature=related>

Rodiče bývají většinou aktivní a angažovaní a tak vzniká prostor pro vzájemné interakce, sladění, spolupráci, synchronizaci. Miminko sleduje tvář svého pečovatele, když ho zajímá, pokud ho nezajímá odvrátí pozornost k jinému objektu. Doplnují se, neskáčou si do řeči, jako by se domluvili a jeden čeká na reakci druhého, vzájemně se ovlivňují.

Experimenty s opicemi

Experimenty H. Harlowa Klec zoufalství 1957 a 1963

<https://www.youtube.com/watch?v=OrNBEhzjg8I>

- ▶ řada psychologických experimentů s makaky rhesus, jež měly vysvětlovat podstatu mateřské lásky. Prokázaly, že dítě k matce připoutává něco víc než jen potřeba výživy.

Sociální role

- ▶ soubor chování, který se očekává od každého, kdo vstupuje do nějakého sociálního vztahu
- ▶ „úlohy“, které nám předepisují, jak se máme chovat k druhým a v určitých sociálních situacích
 - ▶ vrozená (muž, žena, věk, národnost, zděděný majetek),
 - ▶ získaná (student, matka, porodní asistentka...),
 - ▶ Vnucené (nezaměstnanost, výkon trestu, pacient...)
 - ▶ dočasná (rodička, cestující v HMD, divák...)
- ▶ Pro psychickou pohodu je významné, aby jedinec byl co nejvíce v souladu se systémem svých rolí

Kongruence - soulad

- ▶ Výchova ovlivňuje náš rozum - být hodný, rozumný, dělat dobrá promyšlená rozhodnutí
- ▶ Úsudky, nálepky, kategorie
- ▶ Předsudky, soudy, přesvědčení, automatismy
- ▶ Černobílé vidění
- ▶ Zbavujeme se odpovědnosti
- ▶ Odpojení od svých pocitů a potřeb
- ▶ Dělat to, co chtějí druzí
 - ▶ Raději máme představu syna, než syna samotného
- ▶ Konat nikoli být
- ▶ Mít strach z konfliktů - být poslušný, se snahou zalíbit se
- ▶ Mít masky - maškarní bál

Konflikt rolí

- ▶ **Vnitřní konflikt subjektu role** - když je na člověka kladeno více nároků od různých lidí (co se ode mne očekává??? Komu vyhovět???)
- ▶ **Konflikt mezi nositeli téže role** - pokud si člověk není jistý obsahem své role. Od každého se očekává něco jiného. Nejsou jasné informace.
- ▶ **Konflikt mezi rolemi** - když plníme více rolí a jejich očekávání jsou v rozporu.
- ▶ **Konflikt role-osobnost** - „hraní role“ je v rozporu s osobnostními dispozicemi či postoji nebo hodnotami jedince.

Sociální role

Role zdravotníka

Role rodičky/pacienta

ASYMETRICKÝ VZTAH

- ▶ Profesionál - odborník
 - ▶ Na domácí půdě
 - ▶ Každodenní záležitost
 - ▶ Nebývá emočně zaangażovaný/á
 - ▶ Vyšší sociální statut
 - ▶ Poskytuje pomoc
 - ▶ Nese odpovědnost
 - ▶ Vstupuje do intimního prostoru rodičky/pacienta
- ▶ Laik
 - ▶ Vstupuje na „cizí“ půdu
 - ▶ Výjimečná událost, nová a neznámá
 - ▶ Emočně zaangażovaná/ý
 - ▶ Závislá/ý, odkázaná/ý

Typologie rodičky

Typologie současné rodičky

- ▶ Žena 30 - 34 let
- ▶ Minimálně SŠ vzdělaná
- ▶ Větší město
- ▶ Často svobodná
- ▶ Těhotenství je plánované a chtěné

Typologie rodičky

60. - 90. léta

- ▶ Žena 20 - 24 let
- ▶ Vyučená
- ▶ Vdaná
- ▶ Těhotenství je neplánované, často nechtěné

Osobnost současné rodičky

- ▶ Zralá žena
- ▶ Samostatná
- ▶ Nezávislá
- ▶ Informovaná
- ▶ Má životní zkušenosti
- ▶ Asertivní
- ▶ Zvyklá o sobě rozhodovat
- ▶ Mít vše pod kontrolou
- ▶ Ví, co chce a jde si za tím
- ▶ Na frustraci spíše reaguje útokem, než útekem

2 typy žen - dvojí přístup k těhotenství a mateřství

- ▶ Výkonově orientovaná
 - ▶ Logická
 - ▶ Potřeba podat výkon
 - ▶ Neselhat
 - ▶ Strach z bolesti a emocionálních projevů
 - ▶ Strategie zvládnání stresu zaměřená na racionální řešení
- ▶ Emocionálně orientovaná
 - ▶ Citlivá, zranitelná, empatická
 - ▶ Důvěra ve vlastní instinkt a intuici
 - ▶ Intenzivně prožívá těhotenství i mateřství
 - ▶ Pocit výlučnosti a jedinečnosti
 - ▶ Emotivní strategie zvládnání stresu

Emocionálně orientovaná matka a těhotenství

- ▶ Intenzivně prožívání těhotenství
- ▶ Těhotenství vnímá jako tvůrčí
- ▶ Všechny strasti těhotenství přijímá jako potvrzení své mateřské role.
- ▶ Naslouchá řeči svého dítěte, snaží se jí porozumět,
- ▶ Nerada se loučí z těhotenstvím
- ▶ Porod očekává jako jedinečnou a silnou událost,
- ▶ Věří ve své tělo a v aktivní spolupráci při přirozeném porodu
- ▶ Usiluje o to, aby mohla své dítě kojit co nejdříve, pokud možno již na porodním sále.

Emocionálně orientovaná matka a mateřství

- ▶ Dítě je středobodem jejího světa, jejím pokračováním,
- ▶ Jedině ona má zvláštní schopnost být s dítětem v opravdovém kontaktu
- ▶ Je přesvědčena o nutnosti výlučné a stálé mateřské péče
- ▶ Musí zabezpečovat přání dítěte skrze spontánní porozumění a vzhled do jeho potřeb.
- ▶ Ona sama je prostředníkem mezi dítětem a ostatními lidmi a také ona sama jej chrání před přívalem nežádoucích podnětů.
- ▶ Dítě ví vše nejlépe

Výkonově orientovaná matka a těhotenství

- ▶ Těhotenství je pro ni prostředkem k opatření si dítěte.
- ▶ Je resistantní vůči emoční dysbalanci, nebo
- ▶ Pokračuje ve své profesní činnosti tak dlouho, jak je to jen možné.
- ▶ Snaží se zachovat si svůj styl oblékání tak dlouho, jak je to jen možné
- ▶ Počátek pohybů vnímá jako cizí sílu, kterou nemá pod svojí kontrolou
- ▶ Nesnaží se navázat se svým dítětem kontakt
- ▶ Během těhotenství se vyzbrojí potřebnými vědomostmi o dítěti i péči o něj, a o porodu
- ▶ Těhotenství je pro ni únavnou cestou, jejímž cílem je vyprodukovat dítě.
- ▶ Porod vnímá jako bolestivý a pokořující zážitek.

Výkonově orientovaná matka a mateřství

- ▶ Po příchodu z porodnice si vytváří řád, aby mohla co nejlépe pečovat o dítě
- ▶ Péči vnímá jako úkol, kterého se musí zhostit co nejlépe
- ▶ Dodržuje přesná pravidla
- ▶ Stálý tlak mateřských povinností ohrožuje její osobní identitu
- ▶ Nevnímá mateřství jako něco úžasného a snaží se brzy vrátit zpět do práce
- ▶ Matka ví vše nejlépe

Sociální status

- ▶ **Status** je dán pozicí jedince v sociálně stratifikované struktuře, spojené s mírou ocenění ze strany druhých.

status lékaře / status zdravotníka

- ▶ **Expertní pozice lékaře**
 - ▶ Zdá se, že plnou zodpovědnost za zdraví pacienta nese lékař sám
 - ▶ Umocněno systémem zdravotní legislativy, která umožňuje, aby lékař byl trestán za to, že se pacient neuzdravuje nebo dokonce zhoršuje
 - ▶ Lékař může pouze doporučit, ale nemůže být zodpovědný za případné nezodpovědné chování pacienta
 - ▶ Diagnóza je hypotéza a je potřeba s ní takto zacházet - je třeba lékaře vnímat jako člověka, který zvažuje, ne jako boha, který ví
 - ▶ **Pokora a moudrost lékaře** - pozor na prognózování negativních vývoju

Přechod od paternalistického k partnerskému přístupu

Co očekává lékař

- ▶ Poslušnost
- ▶ Submisivitu
- ▶ Vděčnost

Jak vystupuje

- ▶ Dominantně
- ▶ Radí, dává příkazy, zakazuje, vyhrožuje, zastrašuje
- ▶ Zodpovědně
- ▶ Jako odborník
- ▶ Všechno ví „vím, co je pro tebe nejlepší“

partner
průvodce

vede dialog
ptá se a poslouchá

ukazuje cesty, benefity, rizika
zplnomocňuje

„ty víš, co je pro tebe nejlepší“